

A photograph of three children from behind, hugging each other. The child on the left has blonde hair and is wearing a black hoodie with purple trim. The child in the middle has long brown hair in pigtails and is wearing a green long-sleeved shirt and blue jeans. The child on the right has long blonde hair in pigtails and is wearing a purple quilted jacket. They are standing outdoors with trees and a building in the background.

STRATEGI FOR INKLUSION

Inkluderende fællesskaber for alle børn og unge

JANUAR 2014

ODENSE KOMMUNE

FORORD

Med inklusionsstrategien sætter vi forstærket fokus på, at alle børn og unge indgår i fællesskaber, hvor de er værdsatte og udvikler sig såvel fagligt som socialt. Det synes jeg giver mening.

2012 var året, hvor vi fik en ny børne- og ungepolitik. Den sætter rammerne for, hvad vi prioriterer i vores arbejde med børn og unge; læring, trivsel og fællesskaber. Vi går nu skridtet videre og står i 2014 med en fælles strategi for inklusion i hånden. En strategi som vi har god grund til at være stolte af!

Med strategien skaber vi et fælles udgangspunkt for arbejdet med inklusion i vores skoler, dagtilbud og fritidstilbud.

Vi retter vores fokus mod at se og forstå, hvordan fællesskabets dynamikker bliver en gevinst for det enkelte barn.

Alle børn og unge skal opleve, at de trives og indgår i betydningsfulde fællesskaber. Deres kompetencer og potentialer skal udfordres. De skal klædes på til at kunne tackle en kompleks verden, der er i konstant forandring, og hvor respekt for hinandens forskelligheder er afgørende for vores demokrati. Det skal strategien fremme.

I Odense Kommune har vi arbejdet ambitiøst med inklusion i mange år. Men vi kan blive endnu bedre og styrke inklusionsindsatsen i såvel skoler, dagtilbud og fritidstilbud, - ja alle steder hvor børn og unge færdes og møder voksne.

Alle børn og unge skal opleve, at de kan noget, og at de bidrager. Det betyder, at børn og unge skal ses, høres, forstås og værdsættes. Det skal vi bruge fællesskaberne til.

Som kommune har vi et vigtigt ansvar for, at alle børn og unge trives og har gode muligheder for at udvikle sig fagligt og socialt. Men vi kan ikke løfte opgaven alene. Forældres og civilsamfundets holdning til inklusion har også stor betydning for, hvor godt vi sammen lykkes. De voksne omkring børn og unge er vigtige medskabere af de inkluderende fællesskaber og spiller dermed en betydningsfuld rolle i strategien.

Jeg er særlig begejstret for, at vi på tværs af Børn- og Ungeforvaltningen nu har en fælles definition af inklusion. Det er mit ønske, at I tager definitionen til jer, så den bliver grundlaget for arbejdet med inklusion af børn og unge i Odense.

Mange professionelle og forældre har bidraget til, at strategien er blevet til virkelighed. Samtidig har vi fået rådgivning udefra, hvilket har bidraget til, at strategien er godt funderet både i teori og praksis.

Jeg håber, at strategiens balance mellem viden og god praksis gør den lettere at omsætte til konkrete handlinger.

Vi har alle et ansvar for, at vores børn og unge bliver bevidste om, at de kan noget, udvikler sig positivt og indgår som aktive og anerkendte deltagere i inkluderende fællesskaber.

Vi står nu med et godt og solidt grundlag for at arbejde endnu mere målrettet med inklusion og skabe dialog om inklusion blandt børn, unge og voksne.

God fornøjelse med at gøre strategien til virkelighed!

Susanne Ursula Larsen
Rådmænd for børn og unge

INDHOLD

Rundt om strategien	5
Definition på inklusion	7
Opfølgning på strategien	7
Inklusion tager afsæt i børn og unges styrker og potentialer	8
Børn og unge føler sig anerkendt og uundværlige i udviklende og forpligtende fællesskaber	10
Forældre er en aktiv ressource i arbejdet med inklusion	12
Professionelle samarbejder om inkluderende lærings- og udviklingsmiljøer	14
Ledelsen er nøglen til inklusionsopgaven	16

Børn og unge føler sig
anerkendt og uundværlige
i udviklende og forpligtende
fællesskaber.

RUNDT OM STRATEGIEN

INKLUSION ER FOR ALLE BØRN OG UNGE!

Alle børn og unge i Odense Kommune skal være betydningsfulde deltagere i udviklende fællesskaber. De skal ses og anerkendes, for det de er. Vi skal være ambitiøse på alle vores børns vegne. Det skal strategien for inklusion bidrage til. Med strategien skal vi opnå at,

- Alle børn og unge oplever at være betydningsfulde, værdsatte og forpligtede deltagere i udviklende fællesskaber
- Alle børn og unge indgår i udvikling- og læringsmiljøer, som fremmer deres sundhed, trivsel og læring
- Flere børn og unge kan udvikle sig fagligt og socialt i de almene tilbud
- Vi ruster alle, med deres forskellige forudsætninger, til at blive kompetente og aktive medborgere

Det er første gang, at Odense Kommune får en samlet strategi for inklusion. Strategien skal på den ene side bruges til at skabe fælles forståelse for begrebet inklusion, hvor vi skal sætte ind, og hvad målet er. På den anden side skal strategien give inspiration til, hvordan der kan arbejdes.

VI ER ALLEREDE GODT I GANG

Inklusion har været et grundlæggende og bærende princip i Børn- og ungeforvaltningen i flere år, og inklusionsdagsordenen er gennemgående i vores politik for børn og unge "Sammen på spring" og i bevægelsen "Det Sammenhængende Børne- og Ungeliv", som sætter klare mål for, hvad vi ønsker at opnå på børn- og ungeområdet. Næmlig børn og unge som trives, udvikles i deres læring og deltager i stærke fællesskaber.

Organiseringen i børne- og ungemiljøer har styrket samarbejdet på tværs af faggrupper på børn- og ungeområdet, for at øge mulighederne for samarbejde og en fælles kultur omkring arbejdet med inklusion. Vi ønsker at sikre, at børn og unge fastholdes i deres inkluderende fællesskaber – også i overgangene mellem dagtilbud, skole og fritidstilbud.

Også på tværs af kommunen arbejder vi målrettet med at skabe fleksible og differentierede læringsmiljøer. Vi har allerede en høj grad af fælles forståelse for begrebet inklusion i vores børnehuse, og på byens skoler er en mangfoldighed af inklusionsinitiativer sat i værk med henblik på, at fællesskaberne skal passe til de børn og unge, der skal deltage i dem. Strategien har, på tværs af Børn- og Ungeforvaltningens dagtilbud, skoler og fritidstilbud, til hensigt, at:

- Skabe sammenhæng i inklusionsarbejdet og en fælles forståelse for inklusion som begreb
- Få sat rammen og retningen for arbejdet med inklusion
- Få tydelige fælles mål for arbejdet med inklusion

STRATEGIENS GRUNDLAG

Strategien er i tråd med de internationale og nationale principper for inklusion, og fundamentet i lov om inklusion på folkeskoleområdet. Det centrale princip er, at alle børn uanset forudsætninger og behov har ret til uddannelse, og at det hovedsageligt skal tilbydes børnene og de unge i det almene tilbud. Den hviler desuden på nyere forskning, der peger på, at alle børn og unge udvikler sig gennem øget inklusion. Både dem, der bliver inkluderet i et udviklende fællesskab, hvor de føler sig værdsat og i stand til at bidrage, men også dem, der inkluderer og får nye vinkler og ny indsigt, kan bidrage til at styrke eksempelvis empati.

Et vigtigt element i strategien er Ny Virkelighed – Ny Velfærd. Det ses bl.a. i ønsket om at skabe stærke udviklende fællesskaber for alle børn og unge og fokus på vigtigheden af samarbejde på tværs af fagligheder og afdelinger. Sammen kan vi forebygge, at børn og unge ekskluderes fra de tilbud og fællesskaber, de er en del af.

Inklusion er ikke en opgave, der skal løses, det skal være den måde, vi tænker på. Det skal være en del af vores kultur.

FEM TEMAER

Strategien er bygget op omkring fem temaer, der tilsammen er strategiens arbejdsområde.

Temaerne er:

1. Afsæt i børn og unges styrker og potentialer
2. Børn og unge føler sig anerkendt og uundværlige i udviklende fællesskaber
3. Forældre er en aktiv ressource
4. De professionelle samarbejder, og
5. Ledelsen er nøglen

Der er for alle temaerne beskrevet, hvorfor det er vigtigt, vores mål for temaet og hvordan vi kan se, at vi er på rette vej. Derudover er der til flere af temaerne henvist til en hjemmeside, hvor man kan få konkret inspiration til, hvordan man kan arbejde med og fremme temaet.

Inklusionsstrategien har sin egen hjemmeside, som kan findes på:

<http://odense.dk/inklusion>

Beskrivelser af og inspirationsforslag til temaerne er udarbejdet på tværs af mange faggrupper bredt sammensat af medarbejdere og ledere i hele Børn- og Ungeforvaltningen samt forældrerepræsentanter. Indholdet er desuden blevet udfordret og kvalificeret gennem inddragelse af eksperter på området.

DEFINITION PÅ INKLUSION

Inklusion som begreb kan være svært at indkapsle. Overordnet kan der skelnes mellem to perspektiver:

- Hvornår er barnet eller den unge inkluderet i læringsmiljøet? (deltagelses-muligheder for det enkelte barn eller ung)
- Hvornår er læringsmiljøet inkluderende? (kendetegn for dagtilbuddets, skolens eller fritidstilbuddets sociale og faglige kontekst, som fremmer alle børns og unges deltagelsesmuligheder)

Ud fra disse perspektiver kan følgende betingelser for inklusion opstilles i fleksibel forståelse i forhold til, om man arbejder i dagtilbud, skole eller fritidstilbud:

Det enkelte barns inklusion kendetegnes ved, at barnet eller den unge:

- Hører til i en gruppe, eller i almenklasse/stamklasse (fysisk tilstedeværelse)
- Deltager i sociale fællesskaber (gensidighed i sociale relationer)
- Deltager i læringsfællesskaber (kender koden for undervisning og læring)
- Har fagligt udbytte af læringsmiljøet (anerkendte faglige præstationer)
- Udvikler positive selv billeder (selvtillid, selvrespekt, selvværd)

Det inkluderende læringsmiljø kendetegnes ved, at:

- Inklusion er funderet i et fælles værdisæt og en fælles grundlæggende tilgang til børn og unge
- Inklusion sætter fokus på alle børn og unges deltagelsesbetingelser

- Barnets eller den unges sociale positioner i fællesskabet anses for at være afgørende for deres udbytte af læringsmiljøet (børn og unge er medskabere af hinandens læringsbetingelser)
- Alle læringsaktiviteter tilrettelægges, så barnets eller den unges forskellige sociale og faglige ressourcer inddrages i differentierede læringsfællesskaber
- Der er åbenhed om børn og unges forskellige udfordringer, så børn og unge ved, hvordan de kan støtte hinanden
- Team-samarbejdet organiseres så medarbejderne reflekterer, deler viden og ansvar
- Tværprofessionelt samarbejde er formaliseret og indeholder rådgivning, vejledning og sparring
- Medarbejdere deltager i systematisk kompetenceudvikling, der kvalificerer til inklusionsopgaven
- Forældre er en ressource, og det er derfor vigtigt at ansvarliggøre dem (dagtilbud og skole som værdifællesskab)
- Udføre dilemma-reducerende ledelsespraksis, der synliggør prioriterede indsatsområder

OPFØLGNING PÅ STRATEGIEN

Strategiens effekt følges både kvalitativt og kvantitativt op. De konkrete indikatorer og mål afdækkes i implementeringsplan og implementeringsfase, det forventes af dele af skolesundhedsprofilen og læringsmiljøvurderinger på dagtilbudsområdet vil indgå. Ligeledes vil eksklusionsraten i kommunens almene tilbud blive anvendt som indikator på, om strategien bidrager til den ønskede effekt.

AFSÆT I BØRN OG UNGES STYRKER OG POTENTIALER

Børn og unge skal tidligt gives positive selv billeder. De skal være bevidste om, hvad de kan, så de kan styrke deres selvværd og tro på sig selv. De professionelle voksne og forældrene skal bidrage til det og se børnene og de unge, se deres ressourcer, italesætte dem og bidrage til at bringe dem i spil.

ÅBENHED OM FORSKELLIGE FORUDSÆTNINGER OG KOMPETENCER

Når viden om børn og unge på tværs af dagtilbud, skoler og fritidstilbud har afsæt i børns og unges styrker og potentialer, bliver det nemmere at fastholde et ressourceperspektiv på den enkelte. Med andre ord bliver de set og ser sig selv i et nyt lys. Det er vigtigt, at alle børn føler, de voksne kender og kan lide dem, og at de voksne er synlige omkring børnene.

Det betyder ikke, at børns og unges udfordringer skal være et tabu. Åbenhed kan bidrage til, at en udfordring eller et behov bliver accepteret, så det ikke bliver et tilbagevendende emne til frustration for barnet, men i stedet opfattes som naturligt, så det, der fokuseres på, er alt det andet – alt det barnet kan.

Vi skal tage udgangspunkt i det, som børn og unge fanges af. Det som gør læring spændende og vigtigt, og får deres kompetencer til at træde frem. Vi skal motivere børnene og de unge til de formelle fagområder, og være ambitiøse omkring deres faglige udvikling. Vi skal med afsæt i de forskellige forudsætninger udfordre børn og unge, så de bevæger sig mod et højere fagligt standpunkt.

MÅLET ER BØRN OG UNGE, DER TROR PÅ SIG SELV

Vi vil have børn og unge, der har mod på livet. Børn og unge,

der føler de bidrager, og er i løbende faglig og social udvikling.

Vi vil have stærke og inkluderende læringsmiljøer, der understøtter alle vores børn og unges selvværd. De skal kende egne styrker og potentialer, se hinandens styrker og potentialer, og bidrage til at styrke hinanden.

Vi skal skabe fleksible men strukturerede rammer, hvor læring og undervisning sker med afsæt i de inkluderende fællesskaber. Vi vil have et tæt samarbejde mellem dagtilbud, skole og fritidstilbud og med forældre og foreninger. Vi skal alle have et ressourceperspektiv.

HVORDAN FÅR VI STYRKER OG POTENTIALER FREM?

Ved at tænke dynamisk, når vi tilpasser de fysiske rammer, planer og processer for den enkelte gruppe af børn eller unge, kan vi øge muligheden for, at kompetencer kommer i spil. Læringsrum kan eksempelvis indrettes, så de appellerer til flere læringsstile, så børn og unges forudsætninger for at indgå aktivt i inkluderende fællesskaber imødekommes. De professionelle skal generelt være omstillingsparate og turde ændre praksis ud fra den aktuelle børnegrupes behov.

Børn og unge skal have lov at lære fra sig, berige hinanden og føle sig betydningsfulde. De voksne skal gøre det muligt. På den måde bliver børn og unges forskellige kompetencer også en ressource for gruppen.

De professionelle omkring børn og unge skal have uddannelsesmuligheder, og de skal have nem adgang til sparring/supervision på, hvordan de arbejder. Vi skal alle have et bredt

Alle børn og unge kan noget!
De har styrker, er nys-
gerrige og har noget, der
interesserer dem.

og dynamisk ressourcaperspektiv, og derfor skal de professionelle løbende udvikle og udbygge deres kompetencer.

Vi skal have et fælles værdisæt hos alle de professionelle voksne omkring barnet, forældre, børn og unge, så der er fokus på potentialer og styrker i alle børnenes og de unges miljøer, både i dagtilbuddet, skolen, SFOen, klubben, ungdomsskolen og i fritiden.

HVORDAN KAN VI SE, AT DET VIRKER?

Hvis vi lykkes med at understøtte alle børn og unges selvværd, så vil flere børn og unge føle, at de kan bidrage og have mod på at invitere sig selv ind i de inkluderende fællesskaber. Samtidig vil flere børn og unge i højere grad invitere hinanden ind i nye inkluderende fællesskaber.

Når vi på tværs af dagtilbud, skoler og fritidstilbud får et fælles værdisæt og et styrket ressourcaperspektiv på børnene og de unge, får vi stærkere inkluderende fællesskaber, hvor børn og unge i endnu højere grad er motiveret for at lære nyt. Vi kan med andre ord bidrage til yderligere at styrke både den faglige og sociale udvikling for børnene og de unge.

UDVIKLENDE OG FORPLIGTENDE FÆLLESSKABER

Når man er en aktiv og anerkendt del af et fællesskab, skaber det tryghed og styrker selvtiliden. Børn og unge, der er aktiv del af inkluderende fællesskaber, fastholdes lettere i aktiviteter. De undgår at "flakke rundt" uden at høre til nogen steder. Fællesskabet bidrager til at styrke deres evne til at fordybe og koncentrere sig om igangværende aktiviteter. De får mulighed for at hvile i sig selv.

ALLE BØRN OG UNGE SKAL VÆRE EN AKTIV DEL AF ET UDVIKLENDE FÆLLESSKAB

Børn og unge skal føle sig som ligeværdige og betydningsfulde medlemmer af fællesskabet. Det er de professionelle omkring dem, der skal understøtte strukturen omkring fællesskaberne, så de opleves meningsfulde, og bidrager til at nye medlemmer bliver inviteret ind. Samtidig er det vigtigt at fastholde et børneperspektiv i forhold til fællesskabsdannelse. Inkluderende fællesskaber kan have forskellige former, og børn og unge har forskellige behov og ressourcer. For nogle vil et lille fællesskab være bedre end et stort. Fælles for inkluderende fællesskaber er, at børnene og de unge i højere grad føler ejerskab, når de aktivt deltager i fællesskaber, hvor de anerkendes og bliver set.

Vi skal være bevidste om, at stærke inkluderende fællesskaber ikke kun løfter de børn og unge, der hjælpes ind i et fællesskab, men også de børn og unge, der allerede er i fællesskabet. Stærke udviklende fællesskaber er en forudsætning for individuel læring.

MÅLET ER MANGFOLDIGE FÆLLESSKABER

Børn og unge skal kunne mødes forskelligt i mangfoldige fællesskaber, hvor alle kan finde ind i et udviklende fællesskab med andre. Vi skal have en kultur, hvor børn og unge mødes på tværs af grupper og agerer i roller, der giver dem tryghed og øjebliksanerkendelse.

Vi vil have trygge børn og unge. Vi tror på, at hvis alle børn og unge er anerkendte deltagere i et fællesskab, vil de i højere grad kunne opnå sociale og faglige læringsmål.

Alle børn, unge og voksne skal understøtte de udviklende fællesskaber. Alle skal arbejde ud fra den samme forståelse af, at børn og unge udvikler sig ved, at de inkluderende fællesskaber vokser. Udfordringer løftes primært i fællesskabet og ikke kun hos det enkelte barn eller ung.

VIGTIGT AT ALLE VOKSNE TAGER ANSVAR

Hvis børn og unge skal føle sig anerkendte og uundværlige i udviklende fællesskaber, er det vigtigt, at fællesskaberne understøttes i alle de miljøer, barnet befinder sig i. Uanset om barnet er i børnehave, skole, SFO, klub, til sport eller på besøg hos venner, skal de voksne tage ansvaret og understøtte fællesskabet. Det er nødvendigt, at arbejdet med stærke inkluderende fællesskaber går igen hos både de professionelle, forældrene og frivillige i byens mange foreninger. Det skal mærkes, at alle de voksne arbejder i samme retning.

Mobbefrie miljøer styrkes, når alle de voksne omkring børnene og de unge fremstår som gode rollemodeller og har en

Når børn og unge føler sig værdifulde og anerkendte i fællesskaber, vil de også bidrage til at udvikle det.

inkluderende tilgang. Med afsæt i barnets perspektiv skal de professionelle tage ansvaret for, sammen med børnene at få andre børn med i inkluderende fællesskaber.

Børn og unge skal også selv tage ansvar. De skal aktivt bidrage til, at få alle med i udviklende fællesskaber. At understøtte inklusion og stærke udviklende fællesskaber skal være en kultur, der gennemsyrrer alle børn, unge og voksne, uanset om det er forældre, professionelle eller frivillige. Vi har alle et medansvar.

BØRN I BALANCE

Når vi lykkes med at alle børn og unge bliver anerkendte deltagere i et fællesskab, vil de hvile mere i sig selv og derved lettere kunne fokusere på læring/undervisning. Børn og unge vil øge deres fokus og koncentrationsevne, fordi der skal bruges mindre tid på at finde en plads mellem de sociale relationer, og dermed have mere overskud til at udvikle og fremme egen trivsel, sundhed og læring.

Når vi lykkes, betragter børn og unge forskellighed som en styrke for fællesskabet.

FORÆLDRE ER EN AKTIV RESSOURCE

Forældres holdninger til og dialog omkring inklusion har stor betydning for deres børn og for fællesskaberne. Inklusion foregår også i hjemmet, og forældre er derfor medskabere af inklusionskulturen og kulturen omkring de udviklende fællesskaber.

FORÆLDRE ER BEVIDSTE OM DERES ANSVAR

For at være en aktiv ressource skal forældre vide, at de er medskabere af kulturen. Som forældre er man med til at klæde sine børn på til at kunne håndtere og anerkende forskellighed. Derfor er det vigtigt, at forældre har en forståelse for, hvad inklusion betyder – også i det daglige. Forældrene skal have blik for udviklende fællesskaber og værdien ved inklusion.

Det er vigtigt, at forældre er inkluderende i deres væremåde. Det betyder, at de skal se egne og andre børns ressourcer. Hvis forældrene ikke ser ressourcer hos deres børn, bliver det også vanskeligt for andre at se dem. Forældrene bliver en aktiv ressource, når de aktivt tager medansvar for at skabe inkluderende miljøer, hvor barnet færdes. Uanset om det er i dagtilbud, skole, fritidstilbud, fritidsaktivitet eller i hjemmet.

MÅLET ER FORÆLDRE, DER PRIORITERER FÆLLESSKAB OG AKTIVITETER

Forældre der engagerer sig, støtter hinanden og hinandens børn, og finder glæde ved det.

Vi skal kommunikere målrettet, så vi sikrer, at alle forældre får den samme information omkring inklusion, og er bevidste om deres rolle som medskabere af inklusion. Vi ønsker forældre, der er åbne for at give og modtage information.

ÅBEN DIALOG OG LØBENDE INFORMATION

Medarbejdere i dagtilbud, skoler og fritidstilbud spiller en vigtig rolle, når forældre skal informeres om, hvad der foregår af inklusionsprocesser. Når forældre mærker, der er tydelige forventninger til dem som forældre og "styr på det" blandt de professionelle voksne, skaber det tillid hos forældrene og de bliver medspillere. Løbende og tæt dialog med forældre er derfor en af nøglerne til at gøre forældre til en aktiv ressource.

Forældre skal være trygge og have tillid til de professionelle, for at indgå aktivt i de inkluderende processer. Det er derfor meget vigtigt, at de professionelle er åbne overfor forældrene omkring potentielle udfordringer og ressourcer hos deres barn eller de fællesskaber barnet indgår i. Forældrene skal løbende kunne få svar på spørgsmål og føle sig informerede. Det er vigtigt, at de professionelle stiller sig til rådighed for en grundig dialog og hjælper forældrene for at imødekomme eventuel usikkerhed.

Åbenhed fra forældre, bidrager til tillid og anerkendende læringsmiljøer. Den åbne dialog medvirker til, at der skabes en større forståelse for særlige behov fra både børnenes, forældrenes og de professionelle side.

FORÆLDRENES PERSPEKTIVER SKAL PÅ BORDET

Forældrenes bidrag handler om et partnerskab, hvor deres perspektiver, bekymringer og forslag kommer frem. Det er de professionelle, der skal styrke og støtte forældredeltagelsen. Dette kunne eksempelvis være gennem forældremøder eller inddragelse i udarbejdelse af elevplaner.

Stærke læringsmiljøer og fællesskaber er afhængige af forældrene som medskabere af en sund inklusionskultur.

Det er vigtigt, at de professionelle får alle forældrene med. Forældre har forskellige ressourcer og kan imødekomme forskellige forventninger. Det kræver opmærksomhed hos de professionelle, så der ikke er forældre, der bliver overset. Forældrefællesskaber overføres til børnefællesskaber.

FORÆLDRE BLIVER EN AKTIV RESSOURCE

Når de har en konstruktiv og positiv dialog omkring egne og andres børn og forældre.

Når de i højere grad hjælper hinanden, eksempelvis gennem fælles kørsel, pasning og afhentning.

Når de tager medansvar for en inkluderende kultur, og tager initiativ til arrangementer både i og udenfor dagtilbuddet, skolen eller fritidstilbuddet.

Når de har en åben dialog, og en gensidig forståelse for, at et inkluderende miljø styrker alle børnenes trivsel, sundhed og læring.

Inspiration til, hvordan forældre kan bidrage til at styrke fællesskaber, kan findes på:

odense.dk/inklusion-foraelldre

DE PROFESSIONELLE SAMARBEJDER

De professionelle skal bidrage til at skabe fælles retning og fælles forståelse omkring inklusion på tværs af dagtilbud, skoler og fritidstilbud. Tydelige mål og en fælles forpligtelse på at samarbejde og handle skal være udgangspunktet.

DET BREDE SAMARBEJDE

En målrettet inklusionsindsats kræver et bredt samarbejde, hvor vi åbner op for hinanden og samarbejder med faggrupper og ressourcepersoner med andre vinkler og fra andre områder. De professionelle omkring barnet skal i fællesskab tage udgangspunkt i barnets behov og udvikle sammenhænge og overgange, der skaber kontinuitet i børn og unges udvikling og læring.

Arbejdet skal tage udgangspunkt i et fælles værdisæt på tværs af dagtilbud, skoler, fritidstilbud og specialiserede ressourcepersoner. Når de professionelle samarbejder målrettet, vil det betyde, at børn og unges trivsel, sundhed og læring styrkes.

MÅLET ER PROFESSIONELLE, DER GÅR I SAMME RETNING

Alle børn, unge og forældre skal opleve, at de professionelle arbejder mod de samme mål for at skabe inkluderende fællesskaber for alle. Gennem en flerfaglig indsats skal alle børn og unge føle, at der stilles ambitiøse forventninger til deres faglige og sociale udvikling.

De professionelle skal i fællesskab formulere udviklingsmål for den enkelte og systematisk følge op på målene. Fælles viden og tæt samarbejde betyder, at alle børn og unge føler sig anerkendt, som den de er, forstået og værdsat. Også når de bevæger sig fra dagplejen og ind i børnehaven, fra skolen og hen i klubben og videre i ungdomsskolen.

FÆLLES OM AT FOREBYGGE

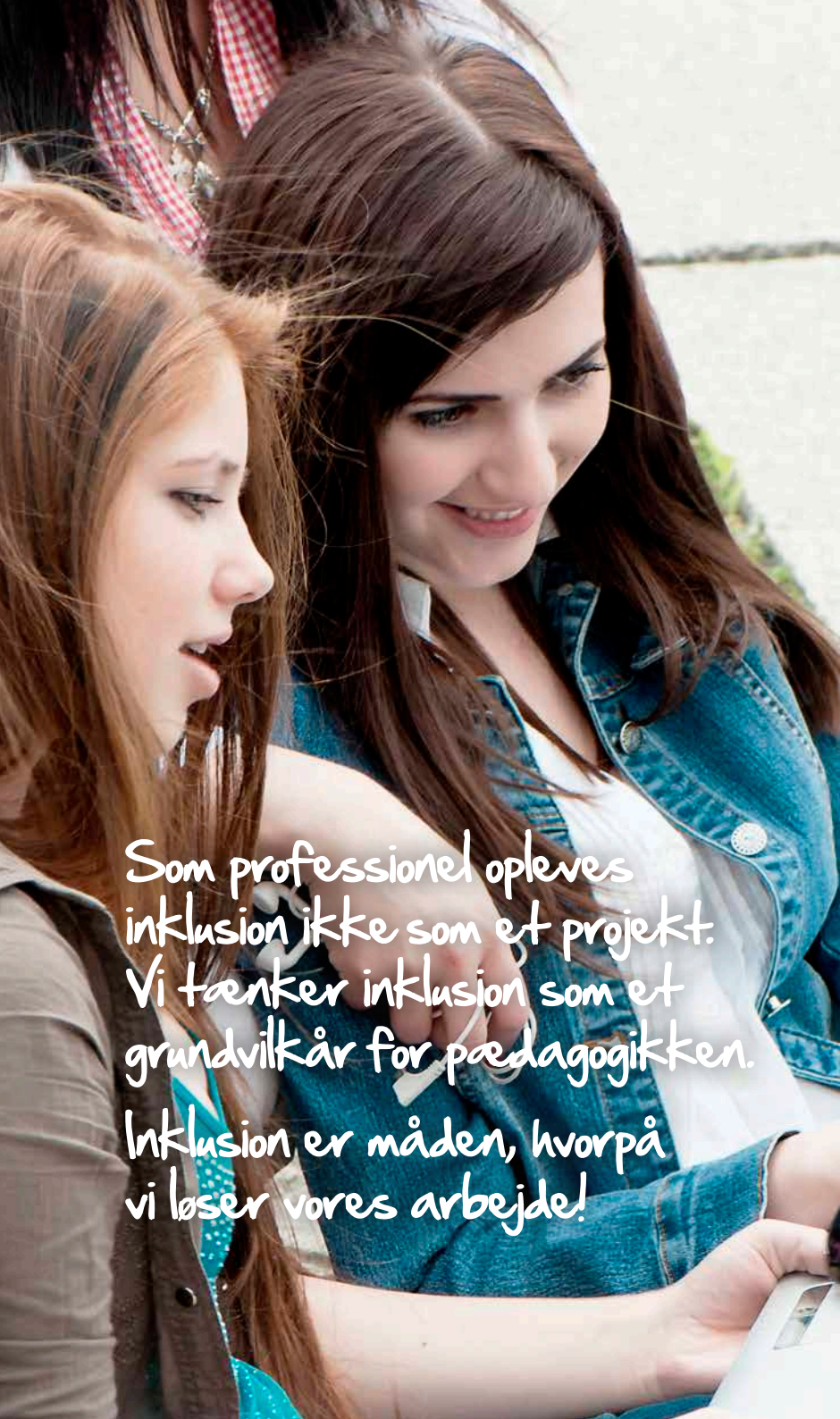
Det professionelle samarbejde skal styre mod at give alle børn deltagelsesmuligheder i inkluderende fællesskaber. Det skal være muligt at inddrage og samarbejde med ressourcepersoner med specialviden for at forebygge, at børn og unge efterlades udenfor inkluderende fællesskaber.

Fælles videndeling, refleksion og inspiration skal bidrage til at styrke faglighed og kompetencer. Vi skal løfte i flok og tage fælles ansvar for, at alle børn trives og udvikler sig både fagligt og socialt. Der skal på tværs af alle professionelle være en ressourceorienteret tilgang, og børn og unge med særlige behov og forudsætninger for læring hjælpes i udgangspunktet der, hvor de er. Det er de professionelle, der kommer til barnet og den unge.

VIDEN SKAL FØLGE BARNET

Når børn bevæger sig fra børnehave til skole eller når unge går fra skolen og hen til klubben, så skal viden om barnet eller den unge følge med. De professionelle skal ud fra en fælles viden kombineret med forskellige perspektiver og fagligheder samarbejde om at give børn og unge de bedste betingelser for faglig og social udvikling.

De professionelle skal dele deres viden om, hvordan børnene inkluderer hinanden, og hvordan deres fællesskaber fungerer, så vi på tværs af dagtilbud, skoler og fritidstilbud tilpasser arbejdet til den gruppe af børn eller unge, der arbejdes med. Strukturen skal så vidt muligt tilpasses fællesskabernes dynamikker.

Som professionel opleves
inklusion ikke som et projekt.
Vi tænker inklusion som et
grundvilkår for pædagogikken.
Inklusion er måden, hvorpå
vi løser vores arbejde!

MÅLET ER, AT ALLE BØRN OG UNGE GIVER UDTRYK FOR AT TRIVES

At alle børn og unge føler, at de får hjælp, når noget føles svært, og ingen børn og unge føler sig udenfor de inkluderende fællesskaber.

At samarbejdet styrkes, der udvikles et fælles sprog, og de professionelle løbende har fælles drøftelser af, hvordan der skabes den bedste udvikling for alle børn og unge.

At samarbejdet åbner op for nye fleksible strukturer til at tilrettelægge pædagogikken eller undervisningen ud fra.

At børn, unge og forældre oplever, at der er en rød tråd i den måde der arbejdes med inklusion og fællesskaber på.

Inspiration til, hvordan
professionelle kan
arbejde med inklusion
kan findes på:

odense.dk/inklusion-professionel

LEDELSEN ER NØGLEN

Ledelsen skal være garant for, at der arbejdes ud fra fælles tænkning og fokus på børn og unges tilhørsforhold i udviklende fællesskaber. Ledelsen er bevidst og systematisk i indsatsen for at skabe klarhed over hvilken inklusionsforståelse og hvilket værdisæt, der skal kendetegne organisationen.

Ledelsen er central i arbejdet om at skabe en inkluderende kultur i dagtilbuddet, skolen eller fritidstilbuddet, hvor de professionelle også har et godt fællesskab og samarbejde på tværs af børnegrupper og områder, så trivslen øges.

MÅLET ER AT FÅ INKLUSION SAT PÅ SKINNER

Ledelsen skal sikre, at inklusion er på dagsordenen og alle arbejder mod de overordnede målsætninger. Alle børn og unge skal være aktive deltagere i inkluderende fællesskaber, og flere børn og unge skal udvikle sig fagligt og socialt i de almenne tilbud. Inklusion er et fælles mål for hele organisationen.

LEDELSEN SIKRER DE RETTE KOMPETENCER

Øget inklusion er blandt andet funderet i, at de professionelle har de nødvendige kompetencer. Det er ledelsen, der skal sikre, at der arbejdes systematisk med kompetenceudvikling, der gør inklusion mulig, så inklusionsopgaven får gode vilkår hos medarbejderne.

Kompetenceudvikling af alle medarbejdere kan medføre store forandringer, men kun hvis de tilegnede kompetencer anvendes. Ledelsen skal geare organisationen til, at nye kompetencer løbende kan blive implementeret, opstille mål for inklusion, og sikre, at der følges op på målene, så den ønskede effekt opnås.

FÆLLES VÆRDIER OM INKLUSION

Der skal være et fælles værdisæt og en fælles retning omkring inklusion. Det påhviler ledelsen, at alle i og omkring organisationen har det samme blik for og forståelse af inklusion. Det er ledelsen, der skal inddrage deres medarbejdere i et fællesskab om inklusion. Ledelsen skal have mod til og tro på, at organisationen kan arbejde målbevidst med inklusionsopgaven, og gøre inklusion til en meningsfuld og levedygtig værdi. Det er vigtigt, at alle medarbejdere føler sig hørt og anerkendt, og at medarbejdernes trivsel understøttes, da dette bidrager til at løfte og tage ejerskab til inklusionsarbejdet.

EN PROCES DER ALDRIG STÅR STILLE

Børnehuse, skoler, klubber og ungdomsskoler er i konstant forandring. Nye børn, unge og forældre kommer til, nye relationer og grupperinger opstår og nye ansigter blandt medarbejderne dukker op. Det er derfor vigtigt, at ledelsen sikrer den røde tråd. Der skal være en kultur og en italesættelse af inklusion, der understøtter inklusionsværdierne, og ledelsen skal være rollemodeller i forhold til inklusionsarbejdet.

Ledelsen er ansvarlig for, at inklusion som værdi prioriteres, og at der kontinuerligt afsættes tid og energi til at kvalificere inklusionsopgaven og vurdere effekten.

INKLUSION ER ET FÆLLES PROJEKT

Vi kan se, at vi lykkes, når alle ser inklusion som et fælles mål. Når der er tydelige forventninger til, hvordan de professionelle arbejder inkluderende, og de fælles værdier om en inkluderende kultur er tydelig hos både professionelle, forældre, børn og unge. Vi kan se, at vi lykkes, når vi som organisation bevæger os i den rigtige retning. Det vil blandt andet sige, når flere børn og unge føler sig værdsatte og anerkendte som aktive deltagere i inkluderende fællesskaber.

Ledelsen skal gå forrest
- og sammen med personalet
virkeliggøre inklusion som en
meningsfuld pædagogisk værdi.

Inspiration til, hvordan
man kan styrke ledel-
sesrollen i forhold til
inklusion, kan findes på:

odense.dk/inklusion-boernogunge

Min ven Anders, er den bedste.
Vi er næsten altid sammen og vi
laver alt muligt. Jeg kan fortælle
ham alt. Det er vigtigt med en,
man kan fortælle alt.

Emil 15 år

Det er vigtigt at have gode
venner, for så føler man sig ikke
alene og udenfor.

Ella 13 år.

Min allerbedste ven er Amanda.
Og Sofie og Josefine og Olivia og Ida.

Kamille 5 år

ODENSE KOMMUNE

Børn- og Ungeforvaltningen

www.odense.dk